

Pozriem si to v prehliadači

Mimochodom, náš newsletter Vás poteší ešte viac ak si povolíte zobrazovanie obrázkov.

NA CESTE, ALEBO PRÍBEH PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU V BANSKEJ BYSTRICI

*Začiatky participatívneho rozpočtu (PR) v Banskej Bystrici siahajú do roku 2013, kedy sa začali paralelne objavovať dve iniciatívy, ktoré zavedenie PR považovali za dobrý krok pre rozvoj mesta Banská Bystrica v súlade s predstavami jeho obyvateľov. Na jednej strane to bol občiansky aktivista s psychologickým vzdelaním, zakladateľ občianskeho združenia Via Altera, ktorého zaujala myšlienka aktívneho zapojenia občanov do realizácie zmien: „keď chcú ľudia niečo zmeniť, nemusia len frflať, ale majú reálnu možnosť podieľať sa na nich“. Na druhej strane stál poslanec, ktorý sa roky venoval téme participácie a komunálnej politiky a PR vnímal ako „zdroj obnovenia legitimity tým, že ľudia dostanú naozaj reálnu a hmatateľnú páku ako meniť okolie“ a ktorý vie, že „ľudí najviac zaujíma to, čo sa deje pod ich oknami.“ Napriek tomu, že nešlo o spoločne koordinovanú aktivitu, pretože iniciatíva združenia Via Altera a iniciatíva poslanca mestského zastupiteľstva sa nikdy oficiálne nespojili, do procesu vniesli potrebnú dynamiku, ktorej výsledkom bolo, že už v roku 2014 sa v Banskej Bystrici prvýkrát spustil PR. O tom, ako PR v Banskej Bystrici funguje, v čom je unikátny a s čím sa musel počas piatich rokov svojej existencie popasovať píše **Alexandra Poláková Suchalová**, výskumníčka a odborná asistentka na Ústave verejnej politiky Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave.*

Občiansky aktivista, zakladateľ OZ Via Altera inšpirovaný myšlienkou PR v Bratislave, oslovil s prosbou o spoluprácu členov OZ Utopia, ktoré je známe svojimi aktivitami zameranými na rozvoj PR na Slovensku. Spoločne zorganizovali niekoľko stretnutí, ktorých cieľom bolo preveriť záujem obyvateľov Banskej Bystrice o PR. Prvé šírenie myšlienky PR bolo postavené na snahe jednotlivca, ktorý mailom oslovil množstvo občianskych združení. Ich reakciou bol sklamaný, aktívna odozva nebola žiadna. Dôvodom mohla byť všeobecná nedôvera tretieho sektora voči úradom, ktorú pomenoval ako existujúcu realitu, ako aj fakt, že v tom čase OZ Via Altera nebolo príliš známe. Tému PR v spolupráci s OZ Utopia propagoval prostredníctvom workshopov a tiež verejnou prezentáciou expertky z Poľska, ktorá sa podelila o svoje skúsenosti s PR v domácej krajine.

Na preverenie záujmu poslancov resp. poslaneckých klubov mesta o PR sa rovnako uskutočnili viaceré aktivity. Okrem poslancov sa konalo aj stretnutie s vtedajším primátorom mesta, ktorého sa zúčastnili aj členovia OZ Utopia s cieľom poskytnúť teoretický základ o PR. Výsledky stretnutia boli podobne rozpačité ako reakcie poslancov. Primátor formálne deklaroval záujem aj podporu PR, jeho konanie však tomu v tom čase nenasvedčovalo. Poslanci záujem neprejavili. Dôvody neboli jasné. Možno sa však domnievať, že keďže bola idea PR paralelne rozvíjaná aj poslancom mestského zastupiteľstva (ďalej len MsZ), predsedom poslaneckého klubu Banskobystrická alternatíva, mohli reagovanie na túto tému považovať za duplicitné. Spočiatku zdanlivo nemožné sa prekvapivo stalo reálnym a dokonca oveľa skôr, ako bolo očakávané zo strany občianskych aktivistov. Za presadením PR a jeho zaradením medzi aktivity, ktoré umožňujú obyvateľom podieľať sa na tvorbe lokálnych politík stál spomenutý mestský

Prvý PR v Banskej Bystrici vo výške cca 20 000 EUR bol realizovaný v spolupráci s výbormi mestských častí v jednotlivých volebných obvodoch, s tým, že účel využitia peňazí navrhnu výbory mestských častí za aktívnej účasti obyvateľov v zmysle *Štatútu výborov a občianskych rád v meste Banská Bystrica*. Predkladateľom návrhu a koordinátorom tvorby PR v príslušnom rozpočtovom roku bola Komisia mestského zastupiteľstva pre rozvoj mestských častí. Spôsob vyčlenenia finančných prostriedkov sa však ukázal ako nevhodný. Bol totiž výsledkom krátenia rozpočtu pre mestské časti, proti čomu sa vzbúрили niektorí poslanci aj obyvatelia. Poučili sa z toho v ďalších rokoch, v ktorých sa financie na PR začali vyčleňovať priamo z rozpočtu mesta. Prvý pokus zaviesť PR v meste Banská Bystrica bol náročný a spojený aj s negatívnymi emóciami na strane aktivistov, ako aj zástupcov mesta. S odstupom času však celý proces jeden z iniciátorov PR v Banskej Bystrici hodnotí ako veľmi poučný. V nasledujúcich rokoch sa postupne menila výška vyčlenených financií na realizáciu PR. Počet hlasujúcich rástol s výnimkou roku 2018. Prehľad základných dát o PR v Banskej Bystrici od začiatku jeho realizácie sumarizuje nasledovná tabuľka.

Rok	Financie vyčlenené na PR	Max. financie na jeden projekt	Počet projektov podaných	Počet schválených projektov	Počet hlasujúcich
2014	19 455€	5000 €	31	4	382
2015	19 343€	5000 €	20 (3 stiahnuté/ vyrazené)	5 resp. 6	n.a.*
2016	20 000 €	5000 €	12	4	505
2017	30 000 €	5000 €	18	6	740
2018	40 000€	5000 €	8	8	253 (9 neplatných)
2019	40 000€	10 000€	16	4	737

* udeľovali sa aj mínusové body

SMEROM K ŠTATÚTU PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU V BANSKEJ BYSTRICI

Nevyhnutnosť zaviesť záväzné pravidlá rozdeľovania financií vyplývala zo skúseností samospráv, kde PR zažil neúspech práve z dôvodu nejasne definovaných resp. chýbajúcich pravidiel. Cieľ, základné pojmy, fázy PR a ďalšie významné detaily PR v Banskej Bystrici boli ukotvené v prvom [Štatúte participatívneho rozpočtu Mesta Banská Bystrica](#) (ďalej len Štatút PR) v roku 2013.

skúsenosťami (Bratislava, Ružomberok). Následne prešiel niekoľkými ďalšími prerokovaniami a konzultáciami vrátane pracovného stretnutia vedenia mesta, predsedov poslancov klubov, občianskej verejnosti a zamestnancov mestského úradu (ďalej len MsÚ). Po zapracovaní posledných pripomienok a po prerokovaní mestskou radou (ďalej len MsR), bol zaradený na zasadnutie MsZ v decembri 2013, na ktorom bol devätnástimi poslankyňami a poslancami (z celkového počtu 24) schválený. Proti schváleniu Štatútu PR hlasoval jeden poslanec: „*v prvom rade chcem povedať, že nie som proti participatívnemu rozpočtu. Je to určite dobré, že sa aj ľudia budú o to zaujímať a vyberať jednotlivé akcie, projekty, ktoré podporia. Ale som proti tomu, že sa to berie z peňazí volebných obvodov. Nebol by som proti tomu, keby táto suma bola vyčlenená mimo tých našich 1,5 eura na občana.*“ **Koncom roka 2013 sa Banská Bystrica stala tretím mestom na Slovensku, ktoré sa rozhodlo zapojiť svojich občanov do rozhodovania o využití časti verejných financií.**

Keďže na Slovensku neexistuje oficiálna definícia PR, každé mesto je autorom toho, čo do pojmu a výkladu PR zahrnie. Štatút PR uvádza, že PR v Banskej Bystrici je „*právne záväzný výstup rozpočtovej politiky Mesta, ktorý je výsledkom angažovania sa občanov pri prerozdelení časti verejných zdrojov mesta. Cieľom PR je:*

- *demokratické, otvorené a spoločné využívanie verejných zdrojov na tvorbu a realizáciu vlastných nápadov pre zlepšenie mesta, samosprávy a komunity,*
- *umožnenie participácie čo najväčšiemu počtu obyvateľov Banskej Bystrice,*
- *flexibilnejšie reagovanie na potreby a požiadavky obyvateľov mesta,*
- *zvýšenie transparentnosti samosprávy“*

Okrem cieľa, Štatút PR obsahuje aj vysvetlenie ďalších základných pojmov ako je napr. participant, tematická skupina, koordinačná rada PR, verejné zvažovanie a návrh. Zaujímavým momentom je, že **účasť na PR nie je viazaná na trvalý pobyt. Aktívnym občanom postačuje aj prechodný pobyt, či potvrdenie o štúdiu v Banskej Bystrici.** Kľúčovým orgánom PR je tzv. koordinačná rada PR (ďalej KooR), ktorá sa každoročne mení a je volená účastníkmi prvého diskusného fóra. Je to „*dobrovoľný, poradný, iniciatívny a kontrolný orgán PR*“, ktorý si pre zastupovanie KooR volí svojho hovorcu.

Štatút PR je dynamický dokument, ktorý reaguje na potreby meniaceho sa kontextu a postupne sa vyvíja do podoby, ktorá čo možno v najväčšej miere reflektuje na potreby aktérov, ktorí do neho vstupujú a zároveň aj na kontext, ktorý jeho implementáciu ovplyvňuje. K najzásadnejším úpravám Štatútu PR došlo po prvom a druhom ročníku realizácie PR v Banskej Bystrici, kedy sa ukázali jeho najvýraznejšie nedostatky vo vzťahu k reálnemu priebehu procesu. Prvé ročníky PR v Banskej Bystrici ukázali, že je nevyhnutné **predĺžiť stanovené lehoty**, keďže sa projekty nedarilo v stanovenom čase realizovať, a že **je zbytočné mať tri diskusné fóra - prvé a tretie boli zlúčené do jedného.** Otvorenosť Štatútu PR je výhodou, umožňuje adaptáciu na meniace

sa naozaj ukáže, že je to potrebné. K ďalším zásadnejším zmenám v Štatúte PR prišlo v roku 2019 (v príbehu budú popísané neskôr).

[Štatút PR v Banskej Bystrici s účinnosťou od apríla 2019](#) popisuje proces PR nasledovne - ide o dvojročný cyklus zložený zo **siedmych fáz**:

1. vyhlásenie PR
2. príprava a prvé diskusné fórum
3. podanie návrhov
4. kontrola návrhov
5. druhé diskusné fórum a rozhodovanie
6. hlasovanie
7. realizácia

Okrem obsahového popisu jednotlivých fáz obsahuje Štatút PR aj **definovanie minimálneho štandardu informovania**, teda spôsobov, prostredníctvom ktorých bude informácia o jednotlivých fázach zverejnená: „*uverejnením oznamu aspoň v jednom printovom médiu na webstránke mesta, na úradnej tabuli a prípadne i inými spôsobmi v mieste obvyklými.*“ Tento štandard poskytovania informácií sa ťahne celým Štatútom PR v Banskej Bystrici a v praxi funguje, o čom svedčí aj [webstránka PR](#) a aktívna verejná skupina [Participatívny rozpočet pre BB](#) na sociálnej sieti Facebook, v ktorej okrem jednostranného sprostredkovania informácií prebieha aj diskusia na rôzne témy týkajúce sa PR. Okrem týchto informačných kanálov sú informácie o priebehu PR v Banskej Bystrici poskytované aj na [stránke mesta](#), na online informačných portáloch [bbonline.sk](#), na [bystricoviny.sk](#) či [bystrica.dnes24.sk](#), ale aj v mestskom mesačníku Radničné noviny.

PRIEBEH PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU

Proces PR v Banskej Bystrici je dvojročný cyklus, ktorý sa delí na tri časti - **prípravnú, rozhodovaciu a realizačnú fázu**. Do roku 2019 boli cykly participatívneho rozpočtu jednoročné. Táto zmena nastala ako reakcia na časovú krátkosť súvisiacu s realizáciou projektov. Nový ročník PR je vždy vyhlásený na prvom diskusnom fóre. V prvom roku prebiehajú stretnutia tematických pracovných skupín k príprave projektových návrhov, zber podnetov a nápadov od občanov prostredníctvom formulára *Burza nápadov*, predkladanie projektov a následné rozhodovanie o nich. V druhom roku PR prebieha realizácia projektov, ktoré v procese rozhodovania formou verejného zvažovania (deliberácie) a hlasovania získali dostatočnú podporu zo strany verejnosti na to, aby mohli byť mestom realizované. Dvojročný cyklus vytvoril dostatočný priestor na realizáciu a riadne ukončenie projektov.

Prípravná fáza sa skladá z **informačnej** a **analyticko-konzultačnej** časti.

V prvej informačnej časti je dominantnou aktivitou tzv. **prvé diskusné fórum**, ktoré zvoláva KooR v spolupráci s MsÚ. Štatút PR definuje že súčasťou prvého diskusného fóra je:

- krátke zhrnutie zrealizovaných návrhov z predchádzajúceho ročníka (ak boli niektoré návrhy zrealizované mestom v inom režime ako je PR, spomenú sa aj tie),
- hlasovanie o:
 - prioritných oblastiach realizácie návrhov PR,
 - zriadení príslušných tematických skupín a ich koordinátorov,
 - určenie termínu na podávanie návrhov, najneskôr do 30.6. príslušného kalendárneho roka,
 - maximálna výška finančných prostriedkov na jeden návrh,
 - termín konania druhého diskusného fóra,
 - voľbe KooR.

Z pohľadu otvorenosti procesu je dôležité poukázať na dve skutočnosti, ktoré definuje Štatút PR. Prvá je explicitné pomenovanie času, v ktorom bude prvé diskusné fórum prebiehať „*v priebehu pracovného týždňa, v popoludňajších resp. podvečerných hodinách a je verejné*“, čím sa znižujú bariéry účasti verejnosti napríklad z dôvodu pracovnej doby. Druhým signálom otvorenosti je fakt, že je verejné a umocnené hlasovaním, ktorého sa „*môžu zúčastniť všetci prítomní participant*.“ **Z pohľadu transparentnosti procesu** je potrebné poukázať na fakt, že o priebehu prvého diskusného fóra je vyhotovená zápisnica, ktorá sa zverejňuje na webovej stránke PR, čo však fungovalo len do roku 2016. Neskôr už zápisy vykonávané neboli. Ako uvádza člen KooR, dôvodom bola veľmi nízka účasť na prvom diskusnom fóre. Uznáva však, že je to škoda a nízka účasť by nemala byť prekážkou podrobného informovania verejnosti.

Po skončení prvého diskusného fóra nasleduje zber dát prostredníctvom formulárov „*Burza nápadov*“, individuálne konzultácie s občanmi a verejné stretnutia. Burza nápadov je úplne novým kanálom na zber podnetov od občanov, ktorá funguje len od roku 2019. Jej zámerom je zbierať od občanov nápady, ktoré by sa dali „pretaviť“ do projektov na stretnutiach tematických skupín. Autori podnetov sú oslovení mailom a prizvaní k spolupráci. Burza nápadov je dostupná na [webstránke](#), kde sa nachádza aj krátka informácia o tom, ako nápady podávať. Jej súčasťou je aj užívateľsky prístupný formulár, ktorý okrem základných informácií o predkladateľoch, vyžaduje uviesť krátky popis nápadu, harmonogram riešenia, lokalitu a zaradiť ho do tematického zamerania medzi štyri základné skupiny (aktívne občianstvo a komunitný rozvoj; zeleň v meste a verejné priestory; kultúra, umenie a vzdelávanie; šport), prípadne uviesť inú.

Druhá, analyticko-konzultačná časť vytvára **priestor na aktívne zapojenie občanov**, ktorí

je vytvoriť na jednej strane priestor pre sieťovanie občanov, ktorých spája záujem o rovnakú tému, na druhej strane otvára príležitosť predstaviť a diskutovať svoj návrh, či zámer s ostatnými členmi tematickej skupiny. Skúsenosť s tematickými skupinami je hodnotená pozitívne. Zároveň je účasť na nich „povinnou jazdou“ pre každého, kto chce v rámci PR predložiť projekt a získať financie na jeho realizáciu. Z pohľadu predkladateľky projektu je príležitosť prediskutovania návrhu projektu v tematickej skupine veľmi osočná, keďže „človek si to má aspoň možnosť utriať“ a zároveň získa aj cennú spätnú väzbu. Priestor stretávania tematických skupín, ako konštatuje aj bývalý člen KooR, mohol byť vhodným priestorom na deliberáciu, ktorá sa v realite PR v Banskej Bystrici v podstate nikdy neudiala, ale tu by sa s ňou v pravom slova zmysle dalo začať. Na druhej strane faktom je, že účasť na stretnutiach tematických skupín bývala pomerne nízka (okolo 20-30 ľudí). Základ aktívnych participantov a ich podporovateľov bol stabilný a tí sa pravidelne stretnutí zúčastňovali. Jedným z uvádzaných dôvodov bola nedôvera, resp. snaha chrániť si svoj nápad, ako aj strach z toho, že ho niekto „ukradne“. Zároveň sa pomerne často objavuje vyjadrenie v zmysle silnej súťaživosti v rámci PR v Banskej Bystrici, ktorá môže indikovať zatiaľ nedostatočné pochopenie myšlienky PR.

Analyticko-konzultačná časť procesu PR v Banskej Bystrici sa okrem vyššie uvedeného zameriava aj na **prácu s dátami ako analyzovanie občianskych podnetov, ich kategorizovanie, selekciu** (vrátane vyhodnotenia projektov, ktoré je potrebné vzhľadom na nedodržanie minimálnych požiadaviek vyradiť), ako aj **konzultovanie možností ich realizácie** s príslušnými oddeleniami MsÚ. Táto časť tiež zahŕňa nevyhnutnú administratívu súvisiacu s realizovaním občianskych projektov.

Výsledkom prípravnej fázy PR v Banskej Bystrici je konečný zoznam projektových návrhov, ktoré spĺňajú požiadavky a boli prediskutované v príslušnej tematickej skupine. Spracovanie projektovej dokumentácie uľahčuje predkladateľom Štatút PR, ktorý v závere poskytuje prehľadný formulár. O finančné prostriedky v rámci PR sa môžu uchádzať tak fyzické, ako aj právnické osoby, staršie ako 15 rokov. Spracované návrhy je potrebné doručiť vytlačené na MsÚ (klientske centrum), prípadne je možné ich zaslať poštou alebo elektronicky na zverejnenú emailovú adresu. Ako hodnotí jedna z navrhovateľiek, proces podania projektového návrhu je jednoduchý a prehľadný. V prípade potreby je možnosť obrátiť sa na KooR, ktorá ochotne pomôže s prípadnými otázkami.

Konečný zoznam projektových návrhov je podrobený kontrole realizovanej KooR a povereným zamestnancom mesta, ktorí nesmú byť navrhovateľmi projektu. Kontroluje sa každý návrh osobitne podľa jasne definovaných kritérií v Štatúte PR. Ak sa ukáže nedostatok v návrhu, navrhovateľ má možnosť v lehote siedmych kalendárnych dní návrh doplniť. Jasne to poukazuje na fakt, že kontrola návrhov nechce byť represívna, ale naopak, chce motivovať predkladateľov k čo možno najlepšie spracovaným návrhom. Prípadné nezaradenie návrhu do rozhodovania musí byť odôvodnené a dôvod oznámený

Finálny zoznam návrhov je spracovaný do katalógu projektov, ktorý je zverejnený na internete. Elektronická prezentácia projektov je zabezpečená formou online brožúry, v ktorej je možné listovať a oboznámiť sa s návrhmi občianskych projektov. Na základe spracovaných informácií je následne možné uvedomele diskutovať a informovane hlasovať v ďalších fázach PR.

ROZHODOVACIA FÁZA

Súčasťou rozhodovacej fázy je **druhé diskusné fórum** a **samotné rozhodovanie**, ktoré je **kvalitatívne** (verejné zvažovanie) i **kvantitatívne** (fyzické hlasovania za projekty). Druhé diskusné fórum poskytuje informácie o počte podaných návrhov, spôsobe ich kontroly a o nezaradených návrhoch spolu s odôvodnením ich nezaradenia. Následne dostávajú priestor navrhovatelia, ktorí svoje návrhy najskôr predstavia a potom sa o nich diskutuje. Po ukončení diskusie sa prechádza k verejnému zvažovaniu. Štatút PR uvádza, že *„výsledkom kvalitatívneho rozhodovania (verejného zvažovania) je rozhodnutie o poradí projektov od najúspešnejšieho projektu po najmenej úspešný. Toto poradie zostavujú účastníci verejného zvažovania podľa vopred spoločne sformulovaných a zverejnených kritérií. Poradie projektov je potvrdené podpisom každého účastníka verejného zvažovania.“* Verejného zvažovania v Banskej Bystrici sa môže zúčastniť *„aj verejnosť, avšak samotného hodnotenia projektových návrhov sa môžu zúčastniť len predkladatelia projektov, pokiaľ KooR neurčí inak.“* Verejné zvažovanie má s platnosťou od júla 2019 odporúčací charakter.

Napriek existencii PR v Banskej Bystrici od roku 2014 sa verejné zvažovanie podarilo uskutočniť len raz, resp. *„deliberácia takmer nikdy neprebehla“*, konštatuje oslovený respondent. Uvádza dva dôvody: nejasná predstava členov KooR ako by mala byť deliberácia realizovaná a malá ochota členov KooR deliberáciu uskutočniť. Zloženie KooR nie je stabilné, každý rok dochádzalo k obmene niekoľkých členov. *„Až v roku 2018 sme sa v KooR stretli taká zostava, ktorá bola v zhode, že je to žiadúca vec a zhodli sme sa aj na tom, že je to treba konečne realizovať. Tak sme tomu dali v Štatúte PR patričné miesto.“* V praxi to znamenalo, že verejné zvažovanie dostalo rovnakú váhu ako fyzické hlasovanie, inými slovami, umiestnenie projektov v kvalitatívnom (verejné zvažovanie) aj kvantitatívnom (fyzické hlasovanie) rozhodovaní sa malo priemerovať. Platilo to však len veľmi krátko. Po prvom skúšobnom verejnom zvažovaní v marci 2013 sa proti rovnakej váhe kvalitatívneho a kvantitatívneho rozhodovania ozvalo viacero nesúhlasných hlasov, čo vyústilo do zmeny Štatútu PR platného od júna 2019, v ktorom dostalo verejné zvažovanie len odporúčací charakter.

Posledným krokom rozhodovacej fázy je samotné hlasovanie, otvorené po ukončení verejného zvažovania. Hlasovať je možné do prenosnej schránky na dvoch miestach

pätnástich pracovných dní od vyhlásenia začiatku hlasovania. Hlasovania sa môžu zúčastniť všetky fyzické osoby nad 15 rokov s trvalým alebo prechodným pobytom v Banskej Bystrici a tiež každý, kto preukáže, že študuje v Banskej Bystrici. Platnosť hlasovania je podmienená účasťou minimálne 60 participantov. Otvorenia prenosnej schránky sa zúčastňuje aj poverený zamestnanec mesta. Záverom rozhodovacej fázy je konečný zoznam úspešných občianskych projektov, ktoré získali najviac hlasov. Tie sú následne odovzdané primátorovi mesta, ktorý zabezpečí ich realizáciu do konca nasledujúceho rozpočtového roka. Aj neúspešné návrhy sú odovzdané mestu, a to pre prípad, že by sa ich mesto rozhodlo realizovať prostredníctvom iných finančných zdrojov. Cyklus participatívneho rozpočtu sa uzatvára prezentáciou realizovaných občianskych projektov na prvom diskusnom fóre nasledujúceho cyklu PR v Banskej Bystrici.

2019: ROK ZMIEN PARTICIPATÍVNEHO ROZPOČTU

V roku 2019 došlo vo veľmi krátkom čase hneď k niekoľkým zásadným zmenám v procese PR. K prvej zmene Štatútu PR došlo koncom apríla, zahŕňala **predĺženie cyklu PR z jedného na dva kalendárne roky**. Zmena vyplývala hlavne z doterajších skúseností z realizovania PR v uplynulých piatich rokoch. Dôvodová správa uvádza konkrétne argumenty pre zmenu ako napríklad väčší časový priestor na procesy participatívneho rozhodovania, zlepšenie procesu rozhodovania, možnosť zapracovania schválených projektov do rozpočtu mesta na nasledujúci rok, väčší časový priestor na realizáciu projektov (celý nasledujúci rok). Do Štatútu bola zavedená bola **Burza nápadov**, ako ďalší kanál na získavanie podnetov zo strany občanov. V neposlednom rade bol zmenený spôsob rozhodovania v zmysle **posilnenia pozície verejného zvažovania**, resp. jeho vyrovnanie na úroveň fyzického hlasovania. Štatút PR z apríla 2019 hovorí o verejnom zvažovaní ako o „mäkkej“ forme hlasovania vyžadujúcej si účasť informovaných participantov, ktorí vďaka prezentácií projektových návrhov a následnej diskusií prirodzene získavajú záujem aj o iné projekty. Poslednou zmenou bolo predefinovanie fyzického hlasovania, kde podmienkou platnosti odovzdania hlasu je **podporenie minimálne dvoch projektov** súčasne. Na základe slov respondenta bola dôvodom tejto zmeny snaha o eliminovanie prehnanej súťaživosti medzi predkladateľmi. Tá by mohla viesť k vytváraniu organizovaných skupín s cieľom získať čo najviac hlasov pre realizáciu určitého projektu tým, že na seba „strhnú pozornosť“ a občania reálne ani nevedia za aký projekt a prečo hlasujú. Zmena sa snažila podporiť záujem verejnosti o projekty tým, že hlasujúcich mala motivovať zaujímať sa viac o obsah projektov ako o marketing alebo osobnosť predkladateľa. Okrem uvedených zmien sa KooR **pokúsila zaviesť aj online hlasovanie** ako tretiu formu rozhodovania. Na to, aby mohlo byť elektronické hlasovanie realizované bezpečne a spravodlivo (napríklad aby nedochádzalo k viacnásobnému hlasovaniu), však mesto zatiaľ nemá vytvorené podmienky. Práve posledné dve zmeny vyvolali kritické

Po menej ako dvoch mesiacoch od zavedenia zmien boli tieto zmeny kritizované a nazvané „*nedemokratickými anomáliami*“. Stalo sa tak napriek tomu, že príprava zmien bola, podľa vyjadrenia predkladateľa novelizácie Štatútu PR z apríla 2019, realizovaná v spolupráci mesta a KooR. Nová podoba Štatútu PR bola predložená na pripomienkovanie príslušnej Komisii pre modernú samosprávu a mestské časti. Návrh bol odporučený na schválenie, podobne aj mestskou radou a následne zastupiteľstvom, v ktorých neboli vyjadrené výhrady voči verejnému zvažovaniu, či podmienke hlasovať minimálne za dva projekty. V rozprave sa poslanci venovali možnosti internetového hlasovania, propagácie PR zo strany mesta, ako aj prechodnému obdobiu zavádzania zmien v Štatúte PR.

Ako sa ukazuje, hlavným problémom bolo zrealizovanie skúšobného verejného zvažovania, ktoré podľa slov jeho účastníka „*nebolo verejným zvažovaním. Neprebehlo tak ako malo.*“ KooR bola vyzvaná, aby zverejnila výsledky bodového hodnotenia jednotlivých projektov v rámci verejného zvažovania. Verejného zvažovania sa zúčastnili len predkladatelia projektov, ktorí projektom prideliovali body (minimálne 1 – maximálne 5) podľa toho, ako plnili jednotlivé vopred stanovené kritériá, ktoré mali rovnakú váhu. Tieto v roku 2019 vytvorila KooR a boli nasledovné:

1. kritérium: Udržateľnosť a potenciál projektu
2. kritérium: Komunitný prínos
3. kritérium: Participácia cieľovej skupiny
4. kritérium: Originalita
5. kritérium: Dopad na životné prostredie

Analýzou výsledkov pokusu o verejné zvažovanie a analýzou aplikovania princípu priemerovania výsledkov kvalitatívneho a kvantitatívneho rozhodovania sa ukázalo, že **projekty, za ktoré hlasovali občania vo fyzickom hlasovaní by sa nepresadili a neboli zrealizované.** Ako rozporuplný sa tiež ukázal bod Štatútu PR, ktorý vymedzuje možnosť zúčastniť sa rozhodovania vo verejnom zvažovaní len predkladateľom projektu, ak KooR neurčí inak, čo v skúšobnom verejnom zvažovaní neurčila napriek tomu, že túto možnosť mala. Spochybnená bola najmä správnosť a objektívnosť verejného zvažovania, ak „malá“ skupina predkladateľov projektov má rovnaké postavenie a možnosť ovplyvniť konečné poradie projektov ako niekoľkonásobne väčšia skupina občanov participujúca na fyzickom hlasovaní. Podobne bol kritike podrobený aj bod o nevyhnutnosti hlasovať za minimálne dva projekty, čo bolo považované za nedemokratické.

V nadväznosti na tieto „nášľapné míny“ znenia Štatútu PR z apríla 2019 bol pripravený a predložený návrh na ďalšiu novelizáciu Štatútu PR, ktorá uvedené sporné body riešila. **Novelizácia oslabilu pozíciu verejného zvažovania tým, že dostalo len odporúčací charakter. Váhovanie oboch typov rozhodovania bolo zrušené. Zmenená bola aj**

rozhodnutie vyvolalo okamžitú reakciu členov KooR, ktorí sa o dva dni na to vzdali svojho členstva. Hlavné dôvody uviedli v [liste](#) adresovanom primátorovi, ako aj poslancom MsZ. Poukazujú v ňom na rozhodnutie bez diskusie, na rozhodnutie, ktoré bolo realizované bez oboznámenia KooR a bez vytvorenia priestoru na vyjasnenie zámerov, ktoré k zmene viedli. *„V dôsledku spôsobu, akým došlo k posledným zmenám Štatútu a diametrálne odlišným predstavám o princípoch participatívneho rozpočtu medzi poslancami MsZ a členmi KooR sme sa rozhodli nasledovne: všetci členovia KooR sa k dátumu 27. 6. 2019 vzdávajú svojho členstva v KooR.“* V súčasnosti v Banskej Bystrici funguje nová KooR, ktorá bola zvolená na mimoriadnom diskusnom fóre a proces PR pokračuje ďalej v zmysle platného Štatútu PR.

NA ZÁVER...

Participatívny rozpočet v Banskej Bystrici je stabilnou súčasťou fungovania samosprávy. Počas jeho fungovania zbieral cenné skúsenosti, na ktorých sa ďalej snaží stavať. Jeho začiatky vychádzali zo silného záujmu jednotlivcov zaviesť tento prvok do fungovania samosprávy, využiť PR ako spôsob na zvýšenie záujmu občanov o dianie vo svojej samospráve. *„Politika sa zapúzdruje a odpája od zdroja legitimacy, ľudia politikom neveria a trestajú ich nezaujmom zúčastňovať sa na volebnom procese, čo je samozrejme pre politiku veľmi príjemný trest... PR je to zdrojom obnovenia legitimacy tým, že ľudia dostanú naozaj reálnu a hmatateľnú páku ako meniť svoje okolie a ľudí najviac zaujíma to, čo sa deje pod ich oknami,“* uviedol respondent.

Participatívny rozpočet v Banskej Bystrici vznikol ako iniciatíva „zdola“, ktorá postupne hľadá a pomaly nachádza podporu aj u lokálnych politických reprezentantov. Je to však pomerne dlhý proces a jeho úspech nie je zaručený. Zavedenie PR v Banskej Bystrici bolo dvojzdrojovou iniciatívou rôznych ľudí nadšených pre tento spôsob obnovenia záujmu o aktívne zapojenie ľudí do tvorby lokálnej politiky. **Nevyhnutným predpokladom na začatie fungovania participatívneho rozpočtu je aspoň minimálny záujem zo strany volených predstaviteľov.** V prípade Banskej Bystrice to bol poslanec MsZ, ktorý tento spôsob zapojenia občanov do tvorby politik v samospráve podporil. Predstavy o tom, ako by mal PR vyzeráť sa však u oboch aktérov líšili. Kým jeden bol viac „utopistický“ v pozitívnom slova zmysle, druhý skôr pragmatický, poznajúc realitu samosprávnej politiky. Táto línia uvažovania nad PR sa ukazuje aj neskôr v sporných momentoch PR v Banskej Bystrici, akým bolo napríklad zavádzanie verejného zvažovania.

Od svojho začiatku je PR v Banskej Bystrici po procesnej stránke takmer výlučne v réžii KooR. Mesto Banská Bystrica vstupuje do procesu iba v prípade, že je oslovené KooR v nevyhnutných otázkach týkajúcich sa napr. verejného obstarávania, či iných odborných

právomoci o distribúcii verejných zdrojov môžu objaviť. Okrem jasne stanovených kompetencií a úloh KooR v Štatúte PR, existuje ešte množstvo „mravčej“ práce, ktorá zostáva „neviditeľná“, je dobrovoľná a časovo náročná. KooR sa každým cyklom PR v Banskej Bystrici mení, minimálne čiastkovo, aj ako prevencia vyhorenia jej členov. Priebežnej práce počas procesu PR je veľa a vzhľadom na to, že ide o pro bono aktivity realizované vo voľnom čase jednotlivých členov KooR, vyžaduje si aj osobný záujem o vytváranie podmienok PR na úkor iných činností. **Nevyhnutným predpokladom fungovania PR je dostatočný počet zanietených občanov, ktorí sú ochotní venovať svoj čas jeho realizácii.** V opačnom prípade nedochádza k výmene ľudí zodpovedných za priebeh PR. Toto bol aj prípad KooR v Banskej Bystrici, kde k tejto obmene v priebehu piatich rokov neprišlo a PR v podstate „stál a padal“ na tých istých ľuďoch. Zmenu priniesol až rok 2019.

Jedným z najzaujímavejších a dôležitých momentov, ktorý sa udial počas existencie PR v Banskej Bystrici bol práve pokus o zavedenie verejného zvažovania - deliberácie ako súčasť rozhodovania o tom, ktoré projekty získajú podporu a budú realizované. Ako ukázala realita Banskej Bystrice, v realizácii tohto kroku sa „niekde stala chyba“. Krok smerom k verejnému zvažovaniu bol natoľko silným nárazom, že zmena Štatútu PR bola realizovaná z pozície autority v rámci MsZ, čím sa v základoch otriasla nezávislosť PR. Reakciou bola rezignácia KooR, ktorá na načas paralyzovala fungovanie PR v Banskej Bystrici. Pri spätnom uvažovaní nad dôvodmi zlyhania zavedenia deliberácie bola zrejme nesprávne odhadnutá pripravenosť občanov a volených zástupcov. Ako konštatuje respondent, od začiatku bol záujem občanov o PR veľmi nízky, pohyboval sa na hranici 30 ľudí, na diskusných fórach sa zúčastňovali väčšinou predkladatelia projektov a ich podporovatelia. Na otázku v čom tkvie pretrvávajúci problém nízkeho záujmu o PR v Banskej Bystrici sa dodnes hľadá odpoveď. Prejavilo sa to aj v procese zavádzania deliberácie, ktorej nespochybniteľný význam v podpore budovania rešpektujúcej a otvorenej komunity, so snahou o spolupatričnosť a citlivosť k zraniteľným, bol poznačený nízkou účasťou v diskusii o jej zavedení. Váha deliberácie bola stanovená rovnako ako váha hlasovania, čo bolo považované za neférový krok popierajúci demokratické hodnoty.

Poučením plynúcim z tohto príkladu je negatívny vplyv opomenutia základného kroku, ktorému ak nevenujeme dostatočný čas a priestor, môže ohroziť očakávaný výsledok. „*Ukazuje sa, že sme mali ideu deliberácie najprv riadne rozdiskutovať s verejnosťou a vysvetliť, čo a prečo a až potom to ukotviť Štatútom*“, konštatuje respondent v reflexii na chyby, ktoré mohli spôsobiť neúspech pokusu o zavedenie deliberácie. Dostatočné informovanie a vytvorenie priestoru na kladenie otázok a získavanie odpovedí sú základným stavebným kameňom všetkých participatívnych procesov, obzvlášť dôležitým v prípadoch, keď ide o nové aktivity, kam určite patrí aj zavádzanie verejného zvažovania.

Od poslednej zmeny Štatútu PR v Banskej Bystrici verejné zvažovanie obnovené nebolo,

je potrebné odovzdať pri hlasovaní za projekty a pod. PR v Banskej Bystrici pokračuje a čas ukáže, či a kedy sa otvorí okno príležitosti, ktoré PR posunie smerom k otvorenejším procesom, schopným budovať silnejšie a lepšie informované komunity.

Autorkou príbehu Banskobystrického participatívneho rozpočtu je Alexandra Poláková Suchalová. Komunikácia s respondentmi formou osobných rozhovorov a prostredníctvom elektronickej komunikácie prebiehala v období 10/2018 a 07-08/2019.

Ďalšie použité zdroje:

1. Brutovská, G. a Marošiová, L. (2019). *Inšpiratívne riešenia zapájania obyvateľov do rozhodovacích procesov: Prípadové štúdie zo siedmich samospráv na Slovensku*.
2. Bučko, M. (2.10.2013) [Banskobystričania budú priamo prerozdeľovať 20-tisíc eur z rozpočtu](#).
3. [Dôvodová správa k štatútu participatívneho rozpočtu](#).
4. Oznámenie na FB skupine *Participatívny rozpočet pre BB*, 31.5.2019, autor: Miroslav Šimkovič.
5. Oznámenie na FB skupine *Participatívny rozpočet pre BB*, 2.6.2019, autor: Miroslav Šimkovič.
6. [Štatút Participatívneho rozpočtu mesta Banská Bystrica](#) (2019).
7. [Zápisnica z 25. zasadnutia Mestského zastupiteľstva](#).
8. [Zápisnica zo 4. zasadnutia Mestského zastupiteľstva](#) (30.4.2019).
9. [Zápisnica z 5. zasadnutia Mestského zastupiteľstva](#).
10. [Zásady rozpočtového hospodárenia mesta Banská Bystrica](#).

Alexandra Poláková Suchalová – odborná expertka na participáciu, procesná analytička v rámci národného projektu ÚSV SR ROS Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík, výskumníčka a odborná asistentka na Ústave verejnej politiky Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave. Magisterské štúdium, ktoré ukončila v roku 2007, bolo jej prvým kontaktom s problematikou participácie, ktorá sa stala témou jej diplomovej práce. Po ukončení magisterského štúdia pokračovala v štúdiu na rovnakom pracovisku aj na doktorandskom štúdiu, ktoré ukončila v roku 2010 obhajobou dizertačnej práce na tému problematiky sociálneho bývania, ktorá vyšla v publikácii *Mapovanie sociálneho bývania v mestách Slovenska*. Zároveň pracovala ako junior výskumníčka na Inštitúte pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI). Jej pôsobenie ako odbornej asistentky na Ústave verejnej politiky bolo prerušené materskými dovolenkami a od septembra 2018 sa na túto pozíciu vrátila. Výskumne sa venuje rôznym témam na

Subscribe

Past Issues

Translate ▼

Text a dizajn spracovali Alexandra Poláková Suchalová a Alexandra Hrabínová
z Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.

Európska únia
Európsky sociálny fond

MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom OP Efektívna verejná správa.

Názov prijímateľa: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

Názov projektu: Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík

Toto dielo podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Kontaktujte nás e-mailom na:

barbara.gindlova@minv.sk

<http://www.minv.sk/?ros>

Nechcete dostávať informácie z Úradu splnomocnenca?

[Odhláste sa z odberu noviniek](#)

Európska únia
Európsky sociálny fond

MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY